

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות

- א. משך הבחינה : שתיים
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון	–	הבנת הנקרא	–	70	נקודות
פרק שני	–	הבעה בכתב	–	30	נקודות
	–	סך הכול	–	100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.
- ד. הוראה מיוחדת : יש לקרוא את הטקסטים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

מדבקת שאלון ملصقة نموذج امتحان	מדבקת נבחן והתאמות ملصقة ممتحن وملاءمات	מדבקות לנבחן ملصقة ممتحن							
	<table><tr><td>שנה السنة</td><td>חודש الشهر</td></tr><tr><td>מועד موعد</td><td></td></tr><tr><td>מס' תעודת הזהות</td><td>סמל ביה"ס</td></tr><tr><td>رقم الهوية</td><td>رقم المدرسة</td></tr></table> יש להדביק כאן ↑ מדבקת נבחן (ללא שם) يجب هنا ↑ إلصاق ملصقة ممتحن (بدون اسم)		שנה السنة	חודש الشهر	מועד موعد		מס' תעודת הזהות	סמל ביה"ס	رقم الهوية
שנה السنة	חודש الشهر								
מועד موعد									
מס' תעודת הזהות	סמל ביה"ס								
رقم الهوية	رقم المدرسة								

יש לסמן במשבצת ☐ אם ניתנה מחברת נוספת
يجب الإشارة في المربع إذا أُعطي دفتر إضافي
* التعليمات باللغة العربية على ظهر الصفحة

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל נבחנת ונבחן להשיב עליהן באופן אישי

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

פרק ראשון – הבנת הנקרא (70 נקודות)

קראו את המאמרים 1-2 שבנספח וענו על כל השאלות 1-12.
הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. כותב מאמר 1 פותח את מאמרו בהצגת תפיסה רווחת.

א. מהי התפיסה הרווחת? (4 נקודות)

ב. האם התפיסה הרווחת שהצגתם בסעיף א עולה בקנה אחד עם הטענה המרכזית של כותב מאמר

1? נמקו את תשובתכם, ובססו אותה על מאמר 1.

(6 נקודות)

2. לפניכם משפט ממאמר 1.

"עדיף שהתלמיד יתמקד בהבנת התופעות ובחשיבה נכונה במקום בשינון מידע." (פסקה ג)

לדעת כותב מאמר 1, מה היחס בין הבנה ובין שינון? הקיפו את ההיגד הנכון.

(4 נקודות)

- 1) הבנה של תופעות נסמכת על שינון של מידע.
- 2) עדיף שינון מידע על הבנת התופעות.
- 3) הבנה של תופעות חשובה משינון מידע.
- 4) שינון מידע חיוני יותר מאשר הבנת תהליכים ותופעות.

3. במאמר 1 בפסקה ה מוצגים נתונים ממחקר שהתבצע באוניברסיטה הפתוחה.

לשם מה כותב מאמר 1 מציג נתונים אלה? (4 נקודות)

4. במאמר 2 ובמאמר 3 הכותבים עוסקים בתפקידו של המורה בעבר ובהווה.

א. לפניכם טבלת השוואה. השלימו אותה על פי מאמרים 1-2. (6 נקודות)

תפקיד המורה על פי מאמר 1	תפקיד המורה על פי מאמר 2	
		בעבר
		בהווה

ב. מה המסקנה העולה מההשוואה שבין שני המאמרים? (4 נקודות)

5. בפסקה ה במאמר 2 מוצגות דוגמאות שונות של בעלי מקצוע: מכונאי, זמר, נגן ורופא.

כתבו את הטענה שהדוגמאות באות לחזק: _____

(4 נקודות)

6. לפניכם משפט ממאמר 1.

"הלימוד לבגרות, המקרין את השפעתו המזיקה עד לכיתות הראשונות, הוא הגילום האולטימטיבי של תרבות השינון." (מאמר 1, פסקה ד).

מה אפשר להבין מהכתוב? הקיפו את התשובה הנכונה. (4 נקודות)

- אופן הלימוד בבתי הספר היסודיים שונה מאופן הלימוד לבחינות הבגרות.
- השינון הנדרש בלמידה לבחינות הבגרות מוביל להוראה באמצעות שינון החל מבתי הספר היסודיים.
- תרבות השינון היא תוצאה ישירה של הלימוד בבתי הספר היסודיים.
- השינון הנדרש בלמידה בבתי הספר היסודיים מוביל להוראה באמצעות שינון גם בלמידה לבחינות הבגרות.

7. לפניכם שני קטעים, ובכל קטע מתוארת החלטה של משרד החינוך מן העבר.

קטע א

"משרד החינוך החליט, שהחל מהשנה הבאה יחויבו תלמידי ישראל לשנן שירים בעל פה. ההחלטה התקבלה מתוך אמונה, שהדבר יחזק את הקשר של התלמידים למקצוע הספרות, יביא לשיפור במעמדו, ואף יגרום להתעמקות ולאהבה של המקצוע."

*מעובד על פי אלון עידן. איך שיר מומת. הארץ.

קטע ב

"משרד החינוך יאפשר להיבחן עם ספרים פתוחים בהיסטוריה. מטרת הרפורמה בבגרות היא לעודד מיומנויות למידה במקום שינון, והרחבה שלה למקצועות נוספים תיעשה בהמשך. השינוי בבגרות בהיסטוריה ייכנס לתוקף רק בעוד שלוש שנים לאחר תקופת היערכות."

*מעובד על פי שחר אילן (04.06.18). היסטוריה בבגרות בהיסטוריה. כלכליסט.

א. לפניכם שני משפטים. בכל משפט **הקיפו** את התשובה הנכונה. (6 נקודות)

- כותב מאמר 1 יתמוך בהחלטה של משרד החינוך שבקטע א / קטע ב.
- כותב מאמר 2 יתמוך בהחלטה של משרד החינוך שבקטע א / קטע ב.

ב. הסבירו מדוע כל אחד מהכותבים עשוי לתמוך בהחלטת משרד החינוך שהקפתם בסעיף א. בכל אחת מהתשובות התייחסו הן לקטע הן למאמר. (8 נקודות)

כותב מאמר 1

כותב מאמר 2

8. לפניכם משפט ממאמר 1, ובו מילה מודגשת.

"השינון הוא אחת מההתגלמויות של הפדגוגיה הישנה" (מאמר 1, פסקה ד).

מבין המילים שלפניכם הקיפו את המילה שאינה מתאימה להחליף את המילה התגלמויות.

(4 נקודות)

א. דוגמאות

ב. ביצועים

ג. התממשויות

ד. מעשים

9. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו צירוף מודגש.

"...מניסיוני כאיש חינוך אני סבור שמדובר בחלומות באספמיה..." (מאמר 2, פסקה ב).

מהי משמעות הצירוף חלומות באספמיה במשפט זה? הקיפו את התשובה הנכונה. (4 נקודות)

א. תוכניות בין-לאומיות

ב. מחשבות בלתי-מציאותיות

ג. רעיונות מוצלחים

ד. הצעות שניתן ליישמן

10. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו צירוף מודגש.

"אֶדְרֶכָּה, מורים, למרות רצונם הטוב וכישרונם הפדגוגי, עלולים אפילו להפריע לבעלי החשיבה

העצמאית" (מאמר 2, פסקה ד).

מהי משמעות המילה אֶדְרֶכָּה במשפט זה? הקיפו את התשובה הנכונה. (4 נקודות)

א. לעומת זאת

ב. עקב כך

ג. להפך

ד. ללא ספק

11. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו צירוף מודגש.

"הוא חייב לזכור ולדעת על בוריים את כל חלקי המנוע ואת דרכי הטיפול והתיקון"

(מאמר 2, פסקה ה)

מבין הצירופים שלפניכם הקיפו את הצירוף שאינו מתאים להחליף את הצירוף על בוריים.

(4 נקודות)

א. באופן מיטבי

ב. באופן מקיף

ג. באופן מדויק

ד. באופן בסיסי

12. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו צירוף מודגש.

"כשהנושא קרוב ללב — מסתבר שהשינון הוא **כורח ובחירה** כאחד" (מאמר 2, פסקה ה).

מבין הצירופים שלפניכם **הקיפו** את **שני הצירופים** שהיחס בין המילים שבהם זוהת ליחס שבין

המילים **כורח ובחירה**. (4 נקודות)

א. גדיעה – חיבור

ב. מוקיר – מכבד

ג. הדרה – הרחקה

ד. נגזל – מושב

ה. כפייה – אילוץ

פרק שני – הבעה בכתב (30 נקודות)

בחרו באחד מן הנושאים 13-14, וכתבו עליו מאמר בהיקף של כ-150 מילים לפי ההוראות.

תוכלו לכתוב טיוטה בעמודים 8-9.

13. החל בשנת 2019 משרד החינוך מאפשר לתלמידי התיכונים להיבחן בבחינת הבגרות בהיסטוריה בספרים פותחים. המטרה המרכזית בהיבחנות זאת היא לפתח בקרב התלמידים מיומנויות למידה וחשיבה במקום לשנן מידע. כתבו מאמר טיעון, ובו הביעו את דעתכם על מהלך זה. נמקו את דבריכם, ובססו אותם על דוגמאות. תוכלו להיעזר במאמרים שקראתם.

או

14. בשנים האחרונות פרסמו אומנים ישראלים שירים רבים, ובהם מילים או תכנים שעלולים לפגוע בערכים או באוכלוסיות מסוימות. שירים אלה עוררו מחאה הן מצד המאזינים הן מצד שדרני הרדיו. במקרים אחדים היו שדרנים שהחליטו אף לא להשמיעם בתוכניותיהם. יש המתנגדים להשתקה מסוג זה, ואילו אחרים רואים בה מהלך שעשוי להיות חיובי.

כתבו מאמר טיעון, ובו הביעו את דעתכם על החלטה זו. נמקו את דבריכם, ובססו אותם על דוגמאות. תוכלו להיעזר במאמרים שקראתם.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper has a slight shadow on its right side, suggesting it's resting on a surface. There is no handwriting or other markings on the paper.

טיוטה

[illegible]

נספח: מאמרים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
11182, קיץ תשפ"ג

לפניכם שני מאמרים.

קראו אותם וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר 1

לא לשינון

מאת מנשה בן מאיר¹

- פסקה א מקובל לחשוב כי אם משננים נתונים, זוכרים אותם טוב יותר. ייתכן ששינון חיוני לאיש מודיעין שטח, לחייל המתרגל למידת מפה, לאנשים הזקוקים להטמעת קודים. שינון כזה נעשה מטעמים פרקטיים ואמור להימחק באותה מהירות שבה הוטבעו הדברים בזיכרון הקצר. שינון נתוני מערכות שלמות ומורכבות נדון לשכחה או לתעתועי הזיכרון.
- פסקה ב אם נכפה על תלמידים שינון של טקסטים או של תאריכים ומקומות, לא נקדם למידה עמוקה. שינון טוב אולי לעשיית רושם על השומע, אולם שינון כשיטת לימוד, הנעשה לרוב בכפייה, אינו יכול להסתיים בכי טוב.
- פסקה ג היום, עם תפוצת הידע וזמינותו, אין סיבה לזכירת עובדות. יתר על כן, יש טענה כי הזיכרון הוא מוגבל, ועל כן מיותר להעמיס עליו. עדיף שהתלמיד יתמקד בהבנת התופעות ובחשיבה נכונה במקום בשינון מידע.
- פסקה ד השינון הוא אחת מההתגלמויות של הפדגוגיה הישנה, של הלימוד השמרני. הקרנת תשובון מוכן של מבחן הברורות על-ידי המורה גורמת לתלמידים לשנן תשובות מוכנות ו"אפויות"; סיכום תובנות בידי המורה על הלוח או הקרנת מצגת ממוחזרת – שימוש בדרכים אלה מלמד את התלמידים לנהל זכירה טכנית, חיצונית. זכירה כזאת נדונה לשכחה אחרי שנוקזה אל הדפים הסובלניים בבחינת הברורות. הלימוד לברורות, המקרין את השפעתו המזיקה עד לכיתות הראשונות, הוא הגילום האולטימטיבי של תרבות השינון.
- פסקה ה לפי מחקר של דוקטור גל לוי ודוקטור מחמד מסאלחה מהאוניברסיטה הפתוחה, שהשתתפו בו בוגרי מערכת החינוך שנבחנו בבחינת הברורות באזרחות, רובם זוכרים כיצד הם למדו, ופחות מה הם למדו. מרביתם ציינו שהם זוכרים מעט מאוד מלימודי האזרחות בבית הספר. הם זוכרים רק את שמות הנושאים שהם שינו לקראת בחינת הברורות. מדובר בזיכרון טכני, פורמלי והגדרתי של מושגים וכותרות.

* מעובד על פי בן מאיר, מ' (2019). לא לשינון. קשר עין 289, עמ' 40-41.

¹ מנשה בן מאיר הוא מורה לספרות, למקרא ולאומנויות, מוביל חדשנות וסוכן שינוי בלמידה.

פסקה ו

אם אנו רוצים לשנות את המציאות הזו, ראוי שנבחין בשינוי בתכליתם של בתי הספר. בעבר הם לימדו את האינפורמציה עצמה, והתלמידים נדרשו לזכור אותה בעל־פה. המורה היה "מעביר ידע". לעומת זאת, כיום על המורה ללמד את הדור הצעיר איך עושים שימוש באינפורמציה ואיך דולים אותה. כל איש חינוך חייב לאפשר ללומדים לחשוב באופן עצמאי ולהבנות את המידע האישי שלהם בעצמם תוך למידה אקטיבית.

פסקה ז

אין ספק שהגישה הרואה במורה "מעביר ידע" ובתלמיד "לוח חלק" אשר צריך לספוג את הידע שהמורה מעביר, אינה תואמת את העידן המודרני. נראה לי שתהליך של למידה משמעותית הוא תהליך הִבְנָיָה, שבו התלמיד שותף בבניית הידע בכל שלב של הלמידה. לפי גישה זו, אין לידע של המורה שום עליונות על זה של הלומד. שינון הוא אפוא רע הכרחי. לא נכון לעשות ממנו חזות הכול.

מאמר 2

יתרונות השינון

מאת משה גרנות²

פסקה א

אני מבקש להגיב ברשימה זו על דבריו של מנשה בן־מאיר במאמרו "לא לשינון" ("קשר עין", גיליון 289, מאי 2019). נכון שהתלמידים וגם המורים לא נהנו משיטת ההוראה הקלסית, שבה נדרשו התלמידים ללמוד בעל־פה שירים, פרקי תנ"ך שלמים, נוסחאות במתמטיקה, חוקים בפיזיקה ותאריכים בהיסטוריה. אמת ויציב – אבל ביטול השינון בכלל איננו רצוי, ולדעתי, הוא ממש בלתי אפשרי.

פסקה ב

המתנגדים לשינון חושבים שהוא מקדם למידה שטחית, והם סבורים שעדיף ללמד את התלמידים חשיבה יישומית, לדוגמה: המורה לימד את התלמיד כיצד לנתח שיר, ובידע הזה ובכלים האלה התלמיד ייגש לשירים אחרים ויוכל לנתח אותם באופן עצמאי. אולם מניסיוני כאיש חינוך אני סבור שמדובר בחלומות באֶסְפִּמְיָה, מפני שרק מעטים, יחידי סגולה, ינסו להתבשם בעולם היפה של אומנות השירה, והרוב יחמיץ אותו לחלוטין.

פסקה ג

ולא רק זאת, נניח שהמורה מלמד איך לנתח שיר, ומדגים על פי "אל מלא רחמים" של יהודה עמיחי – הרי אין שום סיכוי שהתלמיד יוכל ליישם את אותם הכלים, שקיבל מלמידת השיר של עמיחי, בניתוח שיר של יונה וולך או של דוד אבידן. הרעיון ללמד חשיבה הוא יפה רק בתאוריה, והמציאות מורכבת הרבה יותר. מוטב שהתלמיד ילמד עם המורה, לא רק את שירו של עמיחי, אלא גם שיר

* מעובד על פי גרנות, מ' (2019). יתרונות השינון. קשר עין 291, עמ' 26-27.

² ד"ר משה גרנות שימש כמפקח כולל על בתי ספר על יסודיים במחוז תל אביב.

של יונה וולך ושל דוד אבידן, כשמובהר לו שהיפה בשירה הוא שכל משורר בורא שפה ותבניות ציוריות חדשות, שעל פי רוב לא ניתן לחזותן מראש.

פסקה ד

ועוד דבר: המורה איננו אמור וגם איננו מסוגל ללמד את התלמיד להיות בעל חשיבה עצמאית כמו ישעיהו הנביא, כמו סוקרטס, כמו פיתגורס, כמו שייקספיר או כמו עגנון שלנו. מי שחשיבתו עצמאית ממילא אינו זקוק למורים כדי להיות כזה. אֶדְרָכָה, מורים, למרות רצונם הטוב וכישרונם הפדגוגי, עלולים אפילו להפריע לבעלי החשיבה העצמאית. אבל המורים יכולים לעשות למען התלמידים דבר גדול: לתת להם מושג מי היו ישעיהו, סוקרטס וכו', מה היה חידושם, ובמה הועילו לקידום תרבות האדם. המורה מסוגל וחייב, לדעתי, להציג בפני התלמידים פיסות מתרבות העבר, בלי להתיימר ללמד אותם לחשוב. זו משימה שהיא גדולה מדי לא רק על המורה, אלא גם, כידוע, על גאון חשיבה כמו סוקרטס - שבדיעבד לא הצליח בה, ועל "חטאו" זה גזרה עליו אתונה מוות בשתיית רעל.

פסקה ה

אם נתבונן סביבנו, ניווכח שכמעט אין מקצוע שניתן לשרוד בו בלי שינון: לא יעלה על הדעת שמכונאי יאמר ללקוח שעליו לעיין בחוברת ההדרכה כדי לדעת איך לתקן את המכונית. הוא חייב לזכור ולדעת על בוריים את כל חלקי המנוע ואת דרכי הטיפול והתיקון. זמרים ונגנים משננים אינספור פעמים את מה שהם עומדים לבצע מול קהל. רופא חייב להכיר את כל אברי הגוף, את כל המחלות ואת דרכי ריפוי. לא יעלה על הדעת שהוא יבקש מהמטופל להמתין מעט עד שיתעדכן באינטרנט. ואיך קרה שכל בעלי המקצועות הנ"ל שיננו בעל־פה כמויות עצומות של חומר שניתן למצוא אותו בספרים ובאינטרנט? פשוט מאוד: הם בחרו במקצוע שהם חפצו בו למרות הצורך בשינון. כשהנושא קרוב ללב — מסתבר שהשינון הוא כורח ובחירה כאחד.

פסקה ו

מה המסקנה? השינון הוא מאבני הבסיס של התרבות, והוא חיוני לנו כדי שיהיה לנו מושג מה כתב שייקספיר, מה חידש פיתגורס ומה הגה אפלטון. אם המורה יצליח לגרום לכך שהתלמיד יאהב את החומר שהוא מלמד – הפסוקים, בתי השיר, הנוסחאות והתאריכים ייקלטו מאליהם בליבם ובמוחם של התלמידים, וייתכן שאפילו לא יהיה צורך להפקיד שיעורי בית ללמוד בעל־פה. יש הרבה מורים אהובים – אני מעיד על כך מניסיוני רב השנים בשדה החינוך — ואין לי ספק שהשינון בשיעוריהם אינו נחשב לטרחה מאוסה.